נושאים באגרות הראי"ה

צניעות

10 אגרות · כרכים א', ב', ד'

הנושא בקצרה, הנושאים המרכזיים שבו ומה מלמדות האגרות,

ונוסח כל האגרות שבנושא, כל אחת עם התמצית שלה

igrot.shlomo-aviner.net

הנושא בקצרה

האגרות בנושא הצניעות עוסקות בעיקר בחיי הציבור: איך נערכות החופות במושבה (כרך א', אגרת קנד), מה נעשה במוסדות החינוך (כרך א', אגרת רעט), ואיך מגיבים לשמועה על התנהגות לא מוסרית בתל אביב (כרך ב', אגרת תקצב).

רוב האגרות בנושא נכתבו בשנת תר"פ (1920), בוויכוח על השתתפות נשים (ראו בפרשת בחירת נשים ואספת הרבנים (תר"פ)) בבחירות לאספת הנבחרים. הרב קוק כותב שהבית והמשפחה בישראל הם "מכון-קדש" (כרך ד', אגרת אכד), ו"ישראל צריך שיבנה את מדינתו מתוך ביתו ומשפחתו פנימה" (כרך ד', אגרת אכג). אספת הרבנים שבראשה עמד ביקשה לבטל את סעיף השתתפות הנשים, כדי שהאספה תהיה של כל האומה ולא של מפלגה (כרך ד', אגרת אכח).

צניעות בחיי הקהילה

כרך א', אגרת קנד: לוועד זכרון יעקב ולרב וולפרט: הרב קוק שמח שהמושבה קיבלה רב, ומבקש לבטל את המנהג לערוך חופות בתוך בית הכנסת, עם מנהגים שפוגעים בצניעות.

"ובכל אופן כבר גזרו אומר כל גדולי ישראל, שהחופות תהיינה דוקא תחת כיפת השמים בחצר בית הכנסת"

כרך א', אגרת רעט: ללשכת 'המזרחי' בפרנקפורט: על המוסדות הציוניים. בגימנסיה מושיבים בנים ובנות יחד בלי גדרי צניעות, ובנשפים במוצאי שבת מחללים שבת בהכנות. וחמור מזה: מורה התנ"ך נוטל מתלמידיו את נשמת היהדות.

"נוטל הוא את נשמת היהדות מלב חניכיו"

כרך ב', אגרת תקצב: לוועד תל אביב: בעיתון 'המוריה' התפרסמה קובלנה על התנהגות לא מוסרית של בנות בתל אביב. אם יש בזה אמת, על הוועד לפעול ברצינות; ואם זה שקר, אסור לשתוק.

בחירת נשים לאספת הנבחרים

כרך ד', אגרת תתקפ: מכתב גלוי לוועד 'המזרחי': השאלה מתחלקת לשלוש: מה הדין, מה טובת הכלל, ומה המוסר. לפי התורה, חובת עבודת הציבור הקבועה מוטלת על הגברים.

"בתורה בנביאים ובכתובים, בהלכה ובאגדה, הננו שומעים קול אחד, שחובת עבודת הצבור הקבועה מוטלת היא על הגברים"

כרך ד', אגרת תתקפד: לרב חיים דוב: השתתפות קבועה של נשים בעסקנות המדינית נובעת לדעת הרב קוק מחיקוי המערב. הגבר, שעליו עול החיים הציבוריים, צריך להתחשב בדעת המשפחה כולה.

"ועל חובת ההתחשבות וההתישבות הזאת, וערך המשפחה כולה בחיי המדינה, יהי עלינו לעורר ולהדריך"

כרך ד', אגרת אכד: תשובה כללית לשואלים: יש לכנס אספה של רבני הארץ. המשפחה בישראל קדושה יותר מאשר בעולם המודרני, ואין להכניס לבית את מחלוקות הבחירות.

"הבית אצלנו הוא גם עתה מכון-קדש"

כרך ד', אגרת אכג: לאחיו, הרב שאול חנה: הרב קוק לא היה מתבטא בעניין אילולי נשאל, אבל כשנשאל היה חייב להודיע את דעתו.

"כי ישראל צריך שיבנה את מדינתו מתוך ביתו ומשפחתו פנימה"

אספת הרבנים ואחדות האומה

כרך ד', אגרת אכח: החלטות אספת הרבנים בכ"ו בניסן תר"פ: כדי שלאספת הנבחרים יהיה ייפוי כוח לאומי כללי, יש לבטל את סעיף השתתפות הנשים. ובענייני קודש ודת אין לאספה סמכות.

"אם לא יתבטל הסעיף הזה, הרי זה גורם שתהיה האספה נחשבת רק בתור אספה של מפלגה"

כרך ד', אגרת אכט: לוועד הזמני: הרב קוק מוסר את התזכיר של אספת הרבנים, ומבקש להתאחד בשלום עם הציבור הגדול שאינו מסכים לחוק החדש.

"רק זה החק הוא המנפץ עכשיו את תכונת האחדות של האסיפה ואת תמותה"

מה מלמדות האגרות

הבית כמקדש. בעיני הרב קוק המשפחה היא יסוד האומה, ו"הבית אצלנו הוא גם עתה מכון-קדש" (כרך ד', אגרת אכד).

צניעות בציבור. הרב קוק מבקש שגם המנהגים הציבוריים, כמו החופות, יחזרו "לאיתן קדושת תוה"ק" (כרך א', אגרת קנד).

אחדות האומה. הטענה המרכזית של אספת הרבנים הייתה שהאספה צריכה להיות של כל העם, ולא "אספה של מפלגה" (כרך ד', אגרת אכח).

הרב שלמה אבינר על הנושא

בביאורו לדברי "מסילת ישרים" על ניבול פה, מביא הרב אבינר את אגרת הרב קוק לרב מאיר ברלין, עורך "העברי", שמחה על תיאורים שנכנסו לעיתון: "לא לרוחנו הוא לתבל רשמי מסע בהבלטה של הפנים המלבבות עם הלחיים האדומות של הרבה מבנות הארץ", ועל ציור של נשיקה: "לא לנו הוא, לא לנו" (כרך ב', אגרת שנה). הרב קוק הוסיף שבעניינים כאלה אין להתחשב במודרניות, אלא להילחם בה בעוז. (מקור: מתוך ספרי הרב)

"מדוע צריך להתרחק" - במלואו, בלשונו של הרב אבינר: מדוע פסקו שגברים ונשים צריכים להתרחק זה מזה "מאד מאד", גם כשהלב טהור. (מקור: מתוך ספרי הרב)

"למה להתלבש בצניעות?" - במלואו, בלשונו של הרב אבינר: שאלה ותשובה: מה הבעיה בלבוש שאינו צנוע - כפירה, הכשלה וגאווה. (מקור: מתוך ספרי הרב)

נוסח האגרות – עם ביאור

10 האגרות שבנושא, לפי סדר הכרכים, כל אחת עם התמצית שלה. הביאור משולב בתוך נוסח האגרות: בסוגריים מרובעים, באות קטנה ועל רקע תכלת. הוא אינו חלק מלשון האגרת

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת קנד

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ח אלול תרס"ח - יפו **נמען:** ועד המושבה זכרון יעקב והרב וולפרט

הרב קוק שמח שזכרון יעקב קיבלה רב אחרי זמן רב בלי מורה הוראה, שבו נעשו פרצות. הרב קוק מבקש לבטל את המנהג לערוך חופות בתוך בית הכנסת, עם מנהגים שפוגעים בצניעות, ולחזור לחופה תחת כיפת השמיים כפי שגזרו גדולי ישראל. הרב קוק משבח את אנשי המושבה ומקווה שתהיה לתפארת הגליל.

עיקרי הדברים

- מינוי רב בזכרון יעקב.
- איסור חופה בתוך בית הכנסת.
- צניעות ומנהגי נכרים.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ח"י[4] אלול תרס"ח[5].

שנה טובה ומעוטרת, בכוח"ט[6] בספר החיים, לכבוד חברי ועד המושבה היקרה זכרון יעקב ת"ו, וכל עדת ד' היושבת שמה על אדמת הקודש, ובראשם כבוד הרב הגדול בתוי"ר[7] מהולל בתשבחות מוהר"י וואלפערט [הרב יעקב וולפרט? רב המושבה זכרון יעקב] שליט"א[8], המורה לצדקה במושבה לעם ד' אלה, יברכם ד'.

ידידי נפשי וחביבי, הנני מרשה לעצמי לדבר באזני כבוד מעלתכם דברי אלה בהשעני על מדותיכם הטובות ואש קודש של היהדות הטהורה היוקדת בלבבכם הטהור. הנה מאז שמעתי שמועה טובה מדשנת עצמות, [משלי טו, ל] כי רוח טהור התחדש במחנה קודש של המושבה, ותחת אשר זה כמה היתה ללא כהן מורה, וכמובן שבאפס חזון יפרע עם, [משלי כט, יח] ונעשו כמה פרצות ע"י[9] אנשים הרחוקים מן הדת והיהדות, אשר הנם אבני נגף ומכשולים גדולים על דרך הקודש, שאנחנו צריכים ללכת בה, ע"פ[10] תורת ד' ומשפטיו על ישראל, שלא זזה שכינה ממנו ["בכל מקום שגלו ישראל שכינה עמהם" (מגילה כט)] גם בכל נדודינו בארצות נכר, וק"ו[11] הדברים כאשר מאת ד' היתה זאת נס להתנוסס להתחיל בהצלה, להשיב חלק אחד אחוז משארית ישראל אל נויהם על אדמת הקודש, שהמעוז הלאומי הרצוף ומחובר בקדושת אמונת דת קודש ואור ד' אלהי ישראל יחד יהיו לנו לאבן בחן ופנת יקרת [ישעיהו כח, טז] על כל דרכי החיים של היחיד וביותר של הציבור. ובזה נעשה ונצליח, ונהי'[12] לשם ולתפארת בישראל ובאדם, ושם ד' יקרא עלינו, לרוממנו להיות ראשית לצמיחת קרן ישועה לבית ישראל הגוי כולו. אמנם במשגה נתקלקלו איזה מנהגים, שנתערבו זמורות זר [ישעיהו יז, י] ומנהגי עמי נכר, בין עדת קודש, אשר עתה בהארת אור תורה ע"י מורה-לצדקה קבוע, המלמד דעה, בשים שכל ואמרי חן, נקוה כולנו כי הכל ישוב לטובה, וזכרון-יעקב תהי'[13] כאשר יאתה לה אבן-חן במושבות אה"ק[14].

והנה אחד המנהגים הגרועים, אשר תקעו יתדם במושבה, כאשר שמעתי, היא העמדת החופות בבית-הכנסת, [גדולי האחרונים, ובראשם ה"חתם סופר", אסרו להעמיד חופה בבית הכנסת, משום חוקות הגויים, ומנהג ישראל לעשותה תחת כיפת

השמים] עם כמה מנהגים אשר לא לרוח ישראל וקדושת תוה"ק[15] המעורבים עם מנהגי החופה, כמו פריצות איזה גדרי צניעות ביחש המינים, אשר נחלה היא לעם קדוש להיות מתנהגים בזה בקדושה יתירה והנהגה תמה, בתומת ישרים. ובכל אופן כבר גזרו אומר כל גדולי ישראל, שהחופות תהיינה דוקא תחת כיפת השמים בחצר בית הכנסת וכיו"ב[16]. ע"כ[17] אקוה, כי מעתה יהי'[18] מנהג קבוע וקיים חק ולא יעבור, לשוב לאיתן קדושת תוה"ק, שיהי'[19] מעמד החופות כחק לישראל מעולם, ומנהגים העומדים נגד דרכי קודש של צניעות ישראל כליל יחלפו. אז נדע, כי רוח ד' החל לפעם את עמו, על אדמת קדשו, להחיות רוח לאומנו בקרבנו, ולשום אור תורת חיים נזר לראשנו.

בטוח אני ביושר לבבכם, ומדותיכם הטובות, ובפרט ביקרת כבוד הרב הישיש שליט"א מורה-הצדק, המישר את דרך ד' במושבה, שכולכם יחד תקומו, בשלו'[20] ובמישור, באהבה וחן, להרים מכשול ולפנות דרך ד' במקצע זה וביתר מקצעות לכל אשר ימצא שם בדק. וכל אוהבי עם ד', ארצו ונחלתו, ישמחו ויתהללו בכבוד המושבה היקרה, אשר תתרומם לתפארת ארץ הגליל, וחרפת הזריות ונימוסי הנכריות לא תשא עוד, וקרן הדת והיהדות, והארת אור תורת ד' במוסר השכל ומדות רצויות וטובות, לתפארת אלהים ואנשים, יקחו מקום במושב קודש של עדת-קדשכם להיות נוספות על כל הטוב והתפארת אשר כבר נפל לכם חבל בנעימים. כאשר מודעת זאת, שנמצאים במושבה בכלל אנשים יקרים ממולאים במעלות ומדות יקרות, כל אחד לפי תהילתו, בחכמה ובמדעים, בטוב לבב ובמדות יקרות, ובכל חמדת קודש אשר לעדת ישורון. אבל הגיע זמן, שיגלו לעין-כל כל היקרות הגנוזות, ואורן יאיר על הנהגת המושבה בכלל ובפרט, להשוות את כל הדר הקהילה עם כל קהילות הקודש הנאמנות לד' ולישראל עמו, מבית ומחוץ. ואדון השלו'[21], והבוחר בארץ חמדה, אשר דברו הטוב, אשר דבר על ישראל, לא ישוב ריקם, כי הוא אומר ועושה, גוזר ומקיים, יפרס עליכם סוכת שלומו ותפארתו, וירומם את קרנכם למעלה למעלה, ויחד נזכה לראות ברוממו קרן לעמו על הררי קודש, וישמח ישראל בעושיו, ונגיל יחד באור ישע ופדות על חבל נחלתנו גאון יעקב אשר נאהב סלה. והי'[22] זה שלו'[23] ושנת ברכה וכוח"ט[24], כנה"י[25] ונפש ידידם עז דורשם לטובה באה"ר[26], מצפה תשובתם היקרה ואהובה,

הק' אברהם יצחק ה"ק הנ"ל

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. ח"י - שמונה עשרה (18)
5. תרס"ח - השנה תרס"ח (1907/1908)
6. בכוח"ט - בכתיבה וחתימה טובה
7. בתוי"ר - בתורה ויראה
8. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
9. ע"י - על ידי
10. ע"פ - על פי
11. וק"ו - וקל וחומר
12. ונהי' - ונהיה
13. תהי' - תהיה

14. אה"ק - ארץ הקודש
15. תוה"ק - תורתנו הקדושה
16. וכיו"ב - וכיוצא בזה
17. ע"כ - על כן
18. יהי' - יהיה
19. שיהי' - שיהיה
20. בשלו' - בשלום
21. השלו' - השלום
22. והי' - והיה
23. שלו' - שלום
24. וכוח"ט - וכתיבה וחתימה טובה
25. כנה"י - כנפשו היקרה
26. באה"ר - באהבה רבה

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת רעט

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ט"ו אדר ראשון תר"ע - יפו **נמען:** לשכת 'המזרחי' בפרנקפורט

על התנהגות המוסדות הציוניים נגד הדת: ודאי שהגימנסיה (הרצליה) מושיבה בנים ובנות יחד בלי גדרי צניעות, ובנשפים במוצאי שבת מחללים שבת בהכנות. גרוע מזה: מורה התנ"ך בגימנסיה נוטל את נשמת היהדות מתלמידיו בביקורת המקרא הקיצונית. על 'קול קוראי לגיוס כספים: הוא קשור ל'שערי תורה' ואינו יכול לפגוע במקורותיו, ואולי אפשר לשתף אותו.

עיקרי הדברים

- חינוך מעורב בגימנסיה - מחאה.
- חילול שבת בנשפים.
- ביקורת המקרא בגימנסיה.
- 'שערי תורה' ו'תחכמוני'.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ט"ו אד"ר[4] תרע"ן.

לכבוד לשכת המרכז ל"מזרחי" בפ"פ[5] דמיין, [הלשכה המרכזית של "המזרחי" בפרנקפורט על נהר מיין] שלו'[6] וברכה מקודש.

מכתבם הנכבד מח' אד"ר דנא הגיעני.

וע"ד[7] העניינים הרשמיים של הליכה נגד דת קודש במוסדים הציוניים. הנה אם נבא להאמין לכל אשר יאמר ההמון היו הדברים מרובים מאד, אבל כמובן א"א[8] לבנות ע"ז[9] יסוד לצאת באורח פומבי למחות. אך מה שהוא נעלה מכל ספק הוא, מה שהרשו לעצמם כעת מנהלי הגימנסיה, [גימנסיה "הרצליה" ביפו] לקבץ את שני המינים יחד, צעירים וצעירות, בבית-למוד אחד, ובמושב אחד, בלא שום הגדרה של צניעות ודרך היהדות, שהיא ג"כ[10] דרך התרבות האנושית ברב הארצות הנאורות, וראשית חטאת החלה בבתי הספר של המושבות. ד' יודע איזו תוצאות של קלקלות מוסריות תביאנה הנהגות כאלו. על זה ראוי למחות בכל כח. גם נראים הדברים, שבכל עת שיעשו נשפים קבוציים במוצאי שבתות, יחללו ש"ק[11] במלאכות ההכנה בלא בושה. חזקו נא אחים, טהורי לב, נחלץ חושים [נזדרז] לגדור כמה שתשיג ידנו, ודי יהי'[12] עוזר לנו.

ע"ד[13] הקו"ק[14], [על דבר הקול הקורא] עוד לא מסר לי ה' שלזינגר [מנהל בית הספר "תחכמוני" ביפו] את הדברים. בטח יודיעני בקרוב מזה. אמנם הדבר כבד לעת עתה עלי, מפני שהנני מוחזק מאז לעומד בראש המפעל "שערי תורה", [תלמוד התורה "שערי תורה" ביפו, בית ספר דתי בסגנון המסורתי] שהוא ג"כ מכון חנוכי נכבד, אף שהוא הולך בדרך ורוח שונה מה"תחכמני", מ"מ[15] הכל הולך אל מקום אחד, לכונן יסוד מוסד, לאור ד' וקדושת תוה"ק[16] על אדמת הקודש, ואי אפשר לי לנגע במה שהמוסד הנ"ל[17] יונק ממנו את שפעו.

ואולי יהי' נכון הדבר לשתף את המוסד הנ"ל במה שיבא מרוסיא ע"י[18] התעוררות קו"ק[19] מצדי, ועוד ניקח בזה דברים בעה"י[20] במכתבים הבאים למטרת בירור שאלה זו.

ברגשי כבוד נעלים וברכת ד' מציון,

הק' אברהם יצחק ה"ק

נ. ב. והנה כל אשר תארתי, ע"ד עניני השלילה של המוסדות הנ"ל, זהו רק במה שנוגע למעשים. אבל כמה עלינו למחות במה שנוגע לדעות. דבר מפורסם הוא, שהמורים, ביחוד של הגמנסיה, בפרט מורה כתבי הקודש, נוטל הוא את נשמת היהדות מלב חניכיו, ע"י דעותיו הקיצוניות באדיקות נלעגה במבקרי כה"ק[21] היותר רעים. איני רוצה לגעל את עטי להציע את כל פרשת ההצעות השפלות, ע"ד ערך תוה"ק והנביאים, המוצעות לפני צעירינו ע"י המורים המתעים הללו. ואיכה נדום ע"ז, איככה נחשה, עוצו, אחים אהובים ונכבדים, עצה, עוצו ודברו, [על פי ישעיהו ח, י; שופטים יט, ל] ואוזר ישראל בגבורה יעזרנו אומץ בעבור עמו ונחלתו.

הנ"ל הנני

שולח בזה לכבוד הדרתם את ס' שה"א, [את ספר "שבת הארץ"] וטופס ההרשאה עם המכתב הנשלח, הנ"ל

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. אד"ר - אדר ראשון
5. בפ"פ - בפרנקפורט
6. שלו' - שלום
7. וע"ד - ועל דבר
8. א"א - אי אפשר
9. ע"ז - על זה
10. ג"כ - גם כן
11. ש"ק - שבת קודש
12. יהי' - יהיה
13. ע"ד - על דבר
14. הקו"ק - הקהילה קדושה
15. מ"מ - מכל מקום
16. תוה"ק - תורתנו הקדושה
17. הנ"ל - הנזכר לעיל
18. ע"י - על ידי
19. קו"ק - קהילה קדושה
20. בעה"י - בעזרת השם יתברך
21. כה"ק - כתבי הקודש

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תקצב

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ב אלול תרע"ג - יפו **נמען:** ועד תל אביב

ב'המוריה' התפרסמה קובלנה על התנהגות לא מוסרית של בנות בתל אביב, והכותב תוקף את הוועד. אם יש בזה אמת, על הוועד לפעול ברצינות; ואם זה שקר, אסור לשתוק, ויש לפעול בפומבי נגד מוציאי הדיבה.

עיקרי הדברים

- בירור הקובלנה.
- פעולה נגד מוציאי דיבה.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], כ"ב אלול תרע"ג[4]

כ'[5] הועד הנכבד בתל-אביב ת"ו, שלו'[6],

בעתון "המוריה" [עיתון חרדי בירושלים] נדפס שבוע דנא מאמר קובלני נגד הנהגה אי-מוסרית של איזו מבנות תל-אביב. הכותב מתקיף את הועד, ביחוד, ואת כל מי שצריך למחות ואינו מוחה.

הנני מוצא לי חוב קדוש להעיר ע"ז[7] את כבוד הועד, אם יש גם מקצת אמת באשמת חרפה זו, יאחז נא הועד בכל האמצעים היותר רציניים להסירה מעל פרורנו האהוב, [מעל השכונה (תל אביב)] ואם שקר הדבר, נורא הוא לעבור בשתיקה על עלבון איום כזה, וצריך כ' הועד ג"כ[8] לעשות צעדים פומביים נגד מוציאי דבה.

בתקותי להתכבד בתשובה מוקדמת הנני חותם ברגשי כבוד עזיזים ובברכת השנים,

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ג - השנה תרע"ג (1912/1913)
5. כ' - כבוד
6. שלו' - שלום
7. ע"ז - על זה
8. ג"כ - גם כן

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת תתקפ

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"א תשרי תר"פ - ירושלים **נמען:** ועד הסתדרות 'המזרחי' (מכתב גלוי)

על בחירת נשים לאספת הנבחרים: השאלה מתחלקת לשלוש. בדין - התורה כולה מטילה את עבודת הציבור על הגברים ('האיש דרכו לכבוש', יבמות סה ב), ונמנעת מתערובת המינים בקיבוצים. בטובת הכלל - הצהרת בלפור מבוססת על הכבוד שאומות העולם רוחשות לקשר המקודש של ישראל לארצו דרך התנ"ך; שונאים טוענים שישראל הצעיר נטש את הספר, ויש להבליט את 'הטוהר התנ"כי' ולא לחקות חידוש אירופי. באידיאל - בעתיד, כשיטהר העולם, יימצאו דרכים להשפעת האשה, אבל התרבות של זמננו 'רקובה מבפנים', וצעד פזיז יעכב את האידיאל.

עיקרי הדברים

- בחירת נשים - שלושה סעיפים.
- הדין.
- טובת הכלל והצהרת בלפור.
- האידיאל העתידי.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1]. עה"ק[2] ירושלם ה..ו י"א קשרי תר"פ[3] מכתב גלוי! לכבוד ועד הסתדרות "המזרחי". נתכבדתי בשאלתכם להות את דעתי ע"ד[4] שאלת בחירת הנשים באספת נבחרי יהודי ארץ-ישראל, [בתר"פ התעוררה מחלוקת חריפה ביישוב אם לתת לנשים זכות לבחור ולהיבחר לאספת הנבחרים, הגוף הנבחר של יהודי ארץ ישראל] העומדת כעת על הפרק, ועם כל מה שאני איני כדאי ששלחתם לי, הנני מוצא לצורך השעה לבאר את דעתי בזה, בקיצור היותר אפשרי. הנני חושב שהשאלה מתחלקת לשלשה סעיפים:

א) בדבר הדין, אם הדבר מותר או אסור.

ב) בדבר טובת הכלל, אם תצמח טובה לישראל מן החיוב או מן השלילה.

ג) בדבר האידיאל, אם הכרתנו המוסרית היא שוללת את הענין או מחיבתו. מוכרחים אנו לבאר את יחסנו לאלה שלשת הערכים, כי חפץ אני שהדברים יקיפו בשימת-לבם את כל שדרותינו. בין שלומי אמוני ישראל שהכרעת ההלכה היא העיקרית אצלם, ובין אלה שטובת האומה היא אצלם המכרעת, ובין אותם שעיקר מבטם הוא האידיאל המוסרי כשהוא לעצמו. והנה בדבר הדין אין לי מה להוסיף על דברי הרבנים שקדמוני. בתורה בנביאים ובכתובים, בהלכה ובאגדה, הננו שומעים קול אחד, שחובת עבודת הצבור הקבועה מוטלת היא על הגברים, ש"האיש דרכו לכבש ואין האשה דרכה לכבש" [יבמות סה] (ושתפקידים של משרה, של משפט ושל עדות. אינם שייכים לה, וכל כבודה היא פנימה, ["כל כבודה בת מלך פנימה" (תהלים מה, יד)] וההשתדלות למנוע את תערובות המינים בקבוצים, היא כחוט חורז [כחוט המשחיל חרוזים, כלומר: עובר לאורך כל] במהלך התורה בכללה, וממילא ודאי שנגד הדין היא כל התחדשות של הנהגה צבורית המביאה בהכרח לידי התערבות של המינים בהמון, בקבוצה ובמסבה אחת, במהלך החיים

התדיריים של הכלל. נשאר לנו לדון בדבר מצד טובת הכלל, ועל זה אני חושב שחובה לנו להודיע לכל אחינו מכל החוגים השונים, שכולם ודאי טובת עמנו והרחבת זכיותינו בארץ-ישראל הם דורשים, שידעו כי יסודה של הדקלרציה של הממשלה הבריטית. [הצהרת בלפור]

שנטעה לנו נצר רך לצמיחת גאולה, הוא טבוע בעיקרו על המבט, שטובי אוה"ע[5] בכלל וטובי העם הבריטי ביחוד; - מביטים על קשורנו לארץ-ישראל בצדק כעל דבר מקודש בקדושת-שמים, שהם מושפעים בזה מתוך האספקלריה של קדש של התנ"ך[6] המקודש לחלק היותר גדול של עמי התרבות שבזמננו, ורוח התנ"ך משוער הוא גם עכשיו אצל החלק היותר מכריע שבעולם, שהוא הולך על צד הצניעות בכלל, והיראה מכל השחתה העלולה לבוא לעולם מצד חולשת האדם ביחסו לנטיה המינית, ורגש הכבוד המיוחד אל האשה הוא בו, מבוסס ומרוכז בחיי הבית ושפור החיים הפנימיים וכל עבודות האדם העדינות המסתעפות מהם. שונאי-ישראל, בין מבית ובין מבחוץ, משתמשים עכשיו הרבה בעלילה. שישראל הצעיר אבד את קשורו אל הספר הקדוש, ועל כן לא לו הזכות על הארץ התנכי"ת[7], ואנחנו הננו חיבים לעמוד על המשמר להראות לכל באי עולם, שנשמת ישראל חיה היא בעצם צביונה והארץ התנכי"ת מגיעה היא לעם התנכ"י, בכל נשמתו חי הוא ברוח של ארץ הקדש והספר הקדוש הזה. וכן הוא האמת שבפנימיות רוחם בנינו "למודי ה' הם" [על פי ישעיהו נד, יג] והאידיאל של חייהם הוא כלו קדש ותנכ"י. יבמות ס"ה ב'. על-כן חובתנו הקדושה היא, כי בראשית הצעד לאיזה צביון מדיני חברתי שלנו יהיה ניכר כראוי חותם חתום והטוהר התנכ"י הממוזג בחיינו מדורות עולם, וזה יובלט דוקא במה שנמנע מהחדוש האירופי הזר לרוח התנ"ך והמסרת הלאמית הנובעת ממנו.

שהוא הסתבכותה של האשה בבחירות ובחיים הציבוריים ההומים ורועשים בהמון. וכדאי הדבר להבליט, שאנו צועדים את צעדי גאולתנו, לא על מנת להיות דוקא תלמידים של התרבות האירופית, שלפחות במה שנוגע למוסר ולטהרת המדות פשטה את הרגל, [פשטה רגל, כלומר: התמוטטה] על דעת כל המבקרים העמוקים שאינם מתפחדים ממראה וגובה קומתה אלא על מנת להשמיע עוד לעולם כולו את אמרתנו הרעננה הקדושה והבחירה. כפי מה שהיא תשאב ממקורנו פנימה. וראוי לנו ללכת על כל פנים, בפינה קוממיות בשעה הגדולה הזאת של הצורך להבלטת צביוננו הלאמי בחיינו החברותיים על אדמתנו ובטוחים נוכל להיות שזה העו לנו כבוד בעולם הרבה יותר ממה שעלול לתן לנו כל חקוי חיצוני הבא על פי רוב מתוך חולשה פנימית.

אמנם על דבר האידיאל בודאי טבוע הוא עמוק בנשמתו האידיאל של הנקיון מכל חטא, וכשיצא האידיאל הזה מן הכח אל הפועל, אז יטהר העולם וימצאו אז דרכים ישרים ובטוחים לפעולתה והשפעתה הטהורה, העדינה והקדושה. של האשה, האם בישראל, בחיים בכלל ובפרט, בשלמות ההשפעה וההתאמה אל ערכה הפנימי המיוחד. במלוי החזון. כל אשת חיל עטרת בעלה. אבל חזון עתיד זה איננו מושקף עדין כלל בחיי התרבות הזמניים שהם רקובים מבפנים, אף על פי שהם מגוהצים מבחוץ, וכל צעד של פזיזות שאנחנו עושים במהלך החיים הכלליים שלנו מבלי להתחשב עם השקפתנו על ערך האשה בחיים בהוה ובעתיד המוטבעת עמוק בדורנו איננו כי אם מעכב את המהלך האידיאלי הזה, ורק שיבת ישראל אל ארצו, אל מכונו וממלכתו, אל רוח-קדשו נבואתו ומקדשו, עתידה היא

להביא לעולם את אותה הנהרה העליונה, שכל הנשמות האצילות של האנושיות כולה, עורגות אליה. וזה, בא יבא דוקא על-ידי שמירת צביוננו האמתי ככל חוקת התורה משפטיה שהיא מדריכה אותנו בדרכי חיים של רוממות קרן, של חפש עליון ושל גאולה. זאת היא הכרתי הפנימית.

שאני מוסרה לכם, אחי האהובים, בתם לבבי, בצפית ישועה קרובה ובברכת ה' מציון וירושלים, ברגשי כבוד

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. תר"פ - השנה תר"פ (1919/1920)
4. ע"ד - על דבר
5. אוה"ע - אומות העולם
6. התנ"ך - התורה נביאים וכתובים
7. התנכי"ת - התנ"כית

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת תתקפד

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ג מרחשון תר"פ - ירושלים **נמען:** הרב חיים דוב (שוחט ובודק)

בעניין בחירת נשים, כפי שכתב לוועד 'המזרחי': השתתפות קבועה של נשים בעסקנות המדינית זרה לרוח ישראל ונובעת מחיקוי שטחי של המערב, ובצורת שוויון חיצוני היא תביא לפירוד פנימי. הגבר, שעליו עול החיים הציבוריים, צריך להתחשב בדעות בני הבית, ויש להדריך לכך. אבל תיקונים פרטיים לא יספיקו; רק התעוררות הרוח דרך 'הסתדרות ירושלים', הכוללת ועובדת לצד עבודת החול של הציונות, תביא שלום.

עיקרי הדברים

- בחירת נשים - זר לרוח ישראל.
- הבית והתחשבות הגבר.
- לא תיקונים פרטיים אלא התעוררות כללית.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1] עה"ק[2] ירושלים ת"ו[3] יג מרחשון תר"פ[4] תר"פ כי[5] ידידי הרב הגדול בתו"י[6] רב פעלים מו"ה[7] חיים דוב שו"ב[8] בשפיה [הרב חיים דב, שוחט ובודק במושבה שפיה] הגיעוני דבריו היקרים, הנובעים מתשוקת קוממות עם ה' בארץ חמדה באור חיי עולם של תורת אמת הנטועה בתוכנו. והנה בדבר בחירת הנשים, [המחלוקת על זכות הבחירה לנשים לאספת הנבחרים (תר"פ)] כבר גיליתי את דעתי, כפי המבואר מתוך מכתב תשובתי לועד המזרחי, שנדפס ונתפרסם, [ראו האגרת (כרך ד', אגרת תתקפ)] כי לא רק איזו מניעה פרטית יש לנו בזה, אלא שכל עיקר ענין ההשתתפות הקבועה של הנשים, בהמית העסקנות המדינית [בהמולת הפעילות המדינית] וסבוכי שאלותיה, הוא דבר זר ומתנגד לרוח ישראל, להשקפתו ולהרגשתו, ואינו אלא פרי חקוי פזיז ושטחי, שבחוגים ידועים אצלנו נוטים לחקות את תרבות עמי-המערב ואת חדושיה, ולכונן בזה את חיינו לשם ותהילה. הלאומיים בארץ חמדתנו ת"ו, ואשר בצורת שויון חיצוני הוא עומד להביא לידי פירוד של הריסה וקלקלה פנימית, שסופם להתגלות גם בחיצוניותם של החיים המעשיים, ולעומת זה יתכונן סדור חיי עמנו וארצנו בע"ה[9] כראוי, אם לא תהיה האשה מחויבת וקבועה להשתתף בעסקנות המדינית והטרדתה ההומיה, אלא תמלא באמון ובשלמות, בטוהר ובתום טבעי, את תפקידה האמיתי, של שכלול החיים הפנימי, והשפעתה בזה בכל הדרכים הראויים לה.

והגבר, שהוא ביחוד הנושא את עולם של החיים הצבוריים, הוא מברר את רוחו של הבית, שהוא בא בכחו ונותן את חלקו בחיי המדינה, וכמובן - אם תנאי המצב הפרטיים מוכשרים לזה - עליו להתחשב ולהתישב עם דעות בני הבית הראוים לזה. ועל חובת ההתחשבות וההתישבות הזאת, וערך המשפחה כולה בחיי המדינה, יהי עלינו לעורר ולהדריך בתעמולה הגונה וראויה. אמנם באמת כל מיני תקונים והצעות פרטיים, הנוגעים בצד פרטי מיוחד של סדור חיינו הצבוריים בארצנו הקדושה, כזו של כי ידידי, לא יספיקו לישר את הסבוכים ולישב את הרעות, ועל פיהן את מהלך החיים של ישראל בארץ נחלתו. שזה יבא דוקא ע"י[10] התעוררות הרוח והעבודה הגדולה, שתאיר ותבליט את הקדש הא-להי,

שבמעמקי יסודה ועז נשמתה של כל תנועת התחיה הלאומית, עם כל מהלך העליליות והמאורעות העולמיות, שיד ד' מפליאה לנו לעשות בשיבת בנים לגבולם ובהצמחת קרן ישועה, דוקא ע"י רוממות התנועה הלאומית הפנימית שלנו, ועבודתה בקדושה ובטהרה ע"י ההסתדרות המיוחדת לקדושת תחית עמנו וארצנו, המקפת וכוללת את האומה כולה, ועובדת את עבודת קדשה בכוננויות תחיתה יחד עם עבודת החול שלה שעל ידי הציוניות.

והסתדרות מיוחדת-ומאוחדת זו, שבהתעוררות תנועתה הרוממה תאיר נתיבות עולמנו, ותביא סוף-סוף שלום ורוחה אמתית לכל זרמי הרוחות והפעולות לעם ה' בארצו, היא ההסתדרות "ירושלים" הכללית והמרכזית, אשר מאז בהיותי בלונדון, סמוך להשתלשלות ["דגל ירושלים", התנועה שייסד הרב קוק בלונדון] צורת מצבנו המדיני הנכחי באי"י[11], הרימותי את דגלה ונתלקטו ומתלקטים המונים רבים וגדולים מטובי האומה, לשם ה' וישראל עמו וארץ סגולתו, ועתה נקבע מרכזה בע"ה פה עיקו"ת[12] ת"ו. ולכן החובה על כל בעל השפעה ופעולה, הנאמן לקיומם האמתי של חיי עמנו בארצנו הקדושה, לבא בכל תקף ועז לעבודת הקדש הזאת. ונעם ה' יהי עלינו למען עמו ונחלתו ושמו הגדול.

והנה בזה ידי"ע[13] דוש"ת[14] באה"ר[15] מהר הקודש מירושלים, הק'[16] איה"ק[17]

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תר"פ - השנה תר"פ (1919/1920)
5. כ' - כבוד
6. בתו"י - בתורה ויראה
7. מו"ה - מורנו הרב
8. שו"ב - שוחט ובודק
9. בע"ה - בעזרת השם
10. ע"י - על ידי
11. באי"י - בארץ ישראל
12. עיקו"ת - עיר קודשנו ותפארתנו
13. ידי"ע - ידידו עוז
14. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
15. באה"ר - באהבה רבה
16. הק' - הקטן
17. איה"ק - אברהם יצחק הכהן קוק (חתימת הרב)

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אכג

תמצית האגרת

תאריך ומקום: (ניסן תר"פ) **נמען:** אחיו, הרב שאול חנה

על בחירת הנשים: לא היה מתבטא אילולי נשאל, וכשנשאל חייב היה להודיע את דעתו. 'ישראל צריך שיבנה את מדינתו מתוך ביתו ומשפחתו פנימה'.

עיקרי הדברים

- התבטא רק כשנשאל.
- המדינה נבנית מהבית.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1] שלו, וברכה לך אחי היקר הרש"ח[2] [אחיו, הרב שמואל חיים קוק] שליט"א[3].

תודה רבה על דבריך היקרים, הערת הוא דבר המובן מאליו, שהרי אילמלא נשאלתי לא יצאתי גם אז בנדון זה. אכן כשנשאלתי מצאתי לי לחובה להודיע טהרת דעתי, שלא נשתנתה מצד הכרתי הפנימית בכל הצדדים שלה. וברי לי שיבואו ימים והכל יכירו את עומק הצדק, כי ישראל צריך שיבנה את מדינתו מתוך ביתו ומשפחתו פנימה והדברים עתיקים. ד"ש[4] להרב ר"י רבי ולרפ"א[5] [ולרפאל, אחיו] שליט"א ולאחיותינו היקרות ולכל צאצאיהם שליט"א. כנ"ה אחיהם דושה"ט[6] באה"ר[7], איה"ק[8] על כחירתנשים.

1. ב"ה - ברוך השם
2. הרש"ח - הרב רבי שמות שמתחילים באותיות ש, ח (למשל: שמואל + חיים) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
3. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
4. ד"ש - דרישת שלום
5. ולרפ"א - ולרפואה
6. דושה"ט - דורש שלומו הטוב
7. באה"ר - באהבה רבה
8. איה"ק - ארץ ישראל הקדושה

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אכד

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י' ניסן תר"פ - ירושלים

נמען: תשובה כללית לשואלים על השתתפות נשים בבחירות לאספת הנבחרים

צריך לכנס אספה גדולה של רבני הארץ, כי 'עוד לא נפרדה כל כך המדיניות אצלנו מן הדת'. הרבנים שאסרו שאבו מ'הקול האחד' של התורה, ונטייה למוסר אירופי החדש היא 'מעשה בגידה' במוסר היהדות. המשפחה בישראל קדושה יותר, וזה יסוד כבוד האשה. אצל העמים הדרישה ל'זכויות' באה ממצבן העלוב של נשים בבית בגלל גסות הגברים; אצלנו 'הבית... מכון קודש'. הרב קוק קורא לעסקנים להסיר את המניעה, כדי שרוב הציבור ישתתף והאספה תייצג באמת.

עיקרי הדברים

- אספת רבנים.
- מדינה ודת.
- קדושת המשפחה.
- מקור הדרישה אצל העמים.
- השתתפות כל הציבור.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1]. עה"ק[2] ירושלם ת"ו[3] י' ניסן תר"פ[4] ת כללית לרבים השואלים אותי, על דבר השתתפות הנשים בבחירת "אספת-הנבחרים" [המחלוקת על זכות הבחירה לנשים לאספת הנבחרים הראשונה של יהודי ארץ ישראל (תר"פ)] הגיעה לידי שאלתכם הנכבדה בדבר ההתיחסות לענין בחירת הנשים לאספת-הנבחרים של יהודי ארץ-ישראל, כעת אף שכבר גיליתי את דעתי - בענין זה בכלל במכתבי הגלוי להסתדרות "המזרחי". [האגרת שכתב קודם לכן באותו עניין (כרך ד', אגרת תתקפ)] והנה כאז כן עתה אני מכרח לומר, שאני איני כדאי ששלחתם לי, כי רואה אני שהכרח גדול הוא לאסוף אספה גדולה של רבני ארץ-ישראל ועל פיה יקום הדבר למעשה. חושב אני, כי עוד לא נפרדה כל כך המדיניות אצלנו מן הדת, עד שתהיה לנו אפשרות לחשוב, כי יש רשות למדינאים שלנו לעשות איזה דבר כללי, בשם הצבור הארצישראלי ביחוד, בלא שום התחשבות עם דעתם של כל האוטריטטים של הדת [הסמכויות הדתיות] בארץ-ישראל, ברובם הגדול.

ע"כ[5] לדעתי הכרח הוא, שכל רבני ארץ ישראל יחד יחליטו את משפטם על זה, ומצב הזמן הדוחק ביחוד הוא הגורם הגדול להזדרז כמה דאפשר שתצא האספה הזאת אל הפועל במוקדם היותר אפשרי. אמנם לגילוי-דעתי בצורה תאורית, הנני מוצא לי עכשיו, להוסיף קצת ברור על הדברים, אשר אמרתי במכתבי הגלוי הנ"ל[6]. כאז כן עתה מוכרחני לומר, שהרבנים, שהודיעו את האיסור מצד הדין עד כה שאבו את דעתם ממקור הקול האחד שאנו שומעים מן התורה מן הנביאים ומן הכתובים, מן ההלכה ומן ההגדה, המורה שרוח האומה כלה בצביונו וטהרתו, עומד הוא נגד החדוש המודרני הזה, ואם אנו מטים את עצמנו כאן דוקא לתכונת המוסר האירופי החדש, הרי אנו עושים בזה מעשה בגידה ביחס למוסרנו אנו, "למוסר היהדות", מה שמביא לנבק את רוח האמה [לרוקן את רוח האומה (על פי ישעיהו כד, א)]

ולהוריד לארץ את המבצר של התחיה הלאומית. ואם אין אנחנו נביאים, בני נביאים אנחנו, [פסחים סו] ואנו חייבים לקרא בקול גדול, לכל אחינו החפצים כעת בבצורה של תחיתנו: שישמרו ברוחם ולא יאכילו אותנו את הבסר הזה שיביא בהכרח לידי קהיות שנים, ["אבות אכלו בוסר ושני בנים תקהינה" (ירמיהו לא, כח)] שנהיה מוכרחים להתחרט על זה הרבה מאד. אנו מאמינים, שמבטנו על החיים החברתיים הוא יותר עדין ויותר טהור מהמבט של עמי התרבות הזמניים בכלל.

המשפחה שלנו היא לנו קדושה בצורה הרבה יותר עמוקה, ממה שהיא בכל העולם המודרני. וזהו היסוד של אשרה וכבודה של האשה בישראל. אצל העמים האחרים, אין המשפחה יסודה של האמה, אין המשפחה קבועה ועמוקה כל כך כמו שהיא בתוכנו, ומטעם זה הם אינם נרתעים כל כך מפני הבדקים שבחיי המשפחה ולא יסבלו כל כך, מפני תוצאותיהם בחיי האמה. הגורם הנפשי של הדרישה הזאת, לקרא את הפומביות של הבחירות בשם זכיות לנשים, בא בעקרו ע"י[7] מעמדן האמלל של הנשים ההמוניות אצל העמים האלה. אם היה מצב המשפחה שלהם כל כך שלו ומכובד, כמו שהוא בישראל ע"פ[8] הרוב, לא היו הנשים בעצמן ולא אנשי המדע והמוסר והאידיאלים הגבוהים דורשים את מה שהם קוראים בשם: "זכיות" של בחירה לנשים, באותו הנוסח הרגיל, שהוא עלול לקלקל את שלום הבית, ואשר מקלקול זה מכרח לבא רקבון גדול באחרית לחיים המדיניים והלאומיים בכלל.

אבל מתוך היאוש ומרירות הנפש, הבאים לרגלי מהלך הגסות של הגברים בקלקול חיי המשפחה, חשבו להעזר ע"י איזה יפוי-כח צבורי, לנסות בזה את הטבת מצבן ההרוס בבית פנימה, מבלי לחוס עוד על הבדקים המתוספים בו ע"י זה, אחרי שכבר רבו פרציו כל כך גם מבלעדי זה. אנחנו לא ירדנו ולא נרד למעמד כזה, ולא נרצה לראות את אחיותינו במעמד ירוד כזה. הבית אצלנו הוא גם עתה מכון-קדש, וחלילה לנו להשבית את הזהר של חיי אחיותינו, ולתן מקום למרר אותם ע"י המולת הדעות ומחלקותיהן בעניני הבחירות והשאלות המדיניות. האשה הישראלית מבססת את זכיותיה על פי התוכן העדין של ערך הנפש המיוחד לה, לא על פי חקים קצובים וחתוכים, עשוים ביציקה מוכנית, שהם בעדה קרני ברזל, [על פי מלכים א כב, יא] שאינם הולמים כלל לעדנת נפשה. ועפ"י[9] רוב איננה די-חזקה, לפי אפיה הטבעי, להשתמש בהם, ואין בכחם להשלים את מה שהם מקלקלים ביסודם של היחושים הנפשיים, השולטים בהקפתם על כל שטח החיים כלו. המשפחה היא לנו יסודה של האמה, בית יעקב יבנה את עם ישראל. אנו מכינים את בנין האמה - על פי טבע נפשנו. הננו תמיד מוכנים להכריז על דבר החובה המוסרית של ההקשבה לדעת האשה בכל בית בישראל גם בנוגע לשאלות כלליות חברותיות ומדיניות.

אבל הדעת המוסכמת מוכרחת היא לצאת דוקא מן הבית, מהמשפחה בתומתה, והמשועבד להוציא אותה לרה"ר[10] הוא האיש אבי המשפחה, שעליו מוטלת חובת פרסומה של הדעת המשפחתית. וכשאנו דורשים מן האשה שהיא תצא לרשות הרבים המדינית, ותסתבך בפרסום דעתה, בשאלות בחירות ומדיניות בכלל, אז אנו עושים אחת משתי אלה: או שהיא מתלמדת ע"י זה בחנופה, להחניף לאיש ולתן את קולה ע"פ קולו, שלא כפי הכרתה, שאנו מקלקלים בזה את מוסרה ואת חופשה הפנימי - או שעל ידי מהומות הדעות וחלוקיהן, נהרס מצב שלום הבית, והבדקים הקליליים שבמשפחה מכרחים

להביא פרץ גדול באמה. ולעיני העמים הרינו מורידים את כבודנו הכללי, כשאנו מראים לעולם. כי שיטה מקורית -, הנובעת, מהתכן של רוחנו העצמי המתגלה ע"י תורתנו ומסורותינו הקדושות, שאינן בעדנו רק דברים סמבוליים כי"א[11] ערכי חיים ממשיים -, אין לנו בשביל תכנית מדינית, ובתחלת צעדנו הראשון של מסה מדינית אנו צריכים כבר להיות דוקא תלמידים קטנים של עמי התרבות הזמניים, שהם עצמם עומדים עדיין נבוכים הרבה בשאלות חייהם הקשות, בית בכל הערכים הרוחניים והמוסריים שבהם וביחוד בהפרובלימה הקשה הזאת של שאלת הבית והמדינה.

מתירא אני מאד מפני הקטגוריא של שונאינו מבית ומחוץ. שלא תתרבה על-ידי הצעד הפזיז הזה. ומצד הכרתי הפנימית, קורא אני לכל אחינו ואחיותינו החפצים בבנין עמנו: ליסד את אספתנו המיסדת של נבחרי מדינתנו, על פי רוח עמנו החסון והעתיק, על פי רוחנו המקורי שהוא עומד להשפיע, מעז הטוהר והקודש שלו, על כל עמי התרבות, לסדר להם דרך חיים יותר מתוקנת ויותר רצויה, שילמד אותם לבנות את המדינה דוקא על היסוד של בנין המשפחה והבית, וסגולות נפשיות המכשירות מצב של חיים לאומיים כאלה, ישאבו הם ממקורינו. "כי מציון תצא תורה, ודבר ה' מירושלים [ישעיהו ב, ג]". אל תגעו ביסוד היסודות של זכיות אמותינו, אחיותינו ובנותינו. את הזכיות המקוריות האיתנות, המיוסדות על יפוי הכח המוסרי והטבעי הפנימי המיוחד, ועל ערכה המקודש העדין והנעלה, של האשה בישראל, שהן עושות שרשים עמוקים בחיים ומאשרות אותן אושר קיים. אל תמירו אותן בזכיות קלילות, כתובות, שהן נשארות ברובן רק על הנייר, בתור גהרו של חופש חצוני, [כמו ברק של חופש חיצוני] - וממררות בתוצאותיהן את חייהן, בבית פנימה. מעט יותר מתינות וישוב הדעת ויותר אמונה, דרושים לנו מאד מאד בזמן הזה, בימי תסיסת תחיתנו.

אלה ישוו עלינו הוד והדר, הם ירבו בקרבנו שלום ורוח התאמה והדדיות, ויוסיף לנו אמץ להגשים בחיים את תחיתנו הנשאפת מכלנו. וגם אלה המחזיקים בעד השתתפות הנשים בבחירות צריכים הם לשום על לב, שבכל אופי הדברים הללו שאמרתי הנם נובעים מתוך הכרה נפשית של רבבות אחינו כשרי ישראל, המקושרים בכל לבם ונפשם לחיי האמה ורוחה פנימה, ואלה הרבבות חיים הם עמנו בארץ ישראל, ואנחנו צריכים מאד לשיתוף כחותיהם, ועתידים הם ג"כ[12] להיות בכלל העולים החדשים שאנחנו כל כך מצפים להם, ומצדם עומד הוא מצב הדבר של השתתפות הנשים בבחירות, ע"פ הסגנון הפומבי האירופי החדיש, - בצורה של מניעה נפשית עמוקה.

ועתה נשקול נא במשקל השכל הישר, איך הוא יותר טוב ונאות לבנין האמה, כשאנו צריכים לבור לנו אחת משתי אלה: או שנותר כעת על ההתקדמות הזאת של שתוף הנשים בצורתה הפומבית, ונהיה במצבנו המוסרי-פוליטי, עומדים במעמדה של אנגליה לפני חדוש הלכה זו, למשל, ויתר הממלכות הגדולות שלא התקדמו עדיין בפנה זו, אבל בזה נאחד את כל הכח של הצבור הארצי ישראלי כאיש אחד לבנין האמה והארץ, או שעל ידי העמידה החזקה על יסוד התביעה של השתתפות הבחירה לנשים, דוקא באותו הנוסח המחודש, ילקה לנו על ידי זה הבסיס הראשון של חיים לאומיים פוליטים כלליים שאנו חפצים כלנו ליסדו כעת, ותחת יסוד לאומי מדיני מוצק יהיה לנו יסוד מפלגתי מפורר. אני חושב שבפעם הזאת, צריכים דוקא אחינו המודרניים לעשות לפנים משורת הדין שלהם, ולותר על

דרישתם החדישה, ואז כשיעלה בידינו לרכז את האמה הלא יתברר מאליו לאיזה צד נוטה הוא רוח האמה בכללה, וזה הלא דבר פשוט הוא שאין מלעטים לשום אמה [שאין מלעיטים, מאכילים בכוח, שום אומה] שבעולם דרכי תרבות בעל כרחה. ואפילו אם היה הצדק, עם אלה האומרים, שהתוכן של המוסר, הדורש, את מה שקוראים, שיווי הזכיות של הנשים, והשתתפותם הצבוריית, על פי הנוסח המודרני, - הוא דבר נאה ומתקבל, ולא כמו שמופר לנו על פי רוחנו אנו שהוא בעדנו דבר כעור ואינו מתקבל, מכל מקום הלא כל אמה תאמר, שהיא מערכת את הטוב ואת הרע, את היפה ואת הכעור, על פי ערכיה היא, וגם אנו חפצים לבנות את עולמנו על פי הערכים שלנו, על פי חשבון-הנפש שלי, צריכה טענה זו להכנס אל הלב של כל הנפשות הישרות, החפצות בבנין האמה באמת, שמהם יש לקוות שנבנה בארץ, בצורה הגונה, של חיים מדיניים הראוים לשמם.

זוהי, כאמור, הצעת דעתי, ולמעשה הרינו צריכים עכשיו לגלוי-דעתם ולהחלטתם של קבוץ רבותינו שבארץ ישראל, שאקוה שכל טובי הכחות שלנו יעזרו להוציאו מן הכח אל הפועל. ושהעסקנים הנכבדים שלנו ביסוד האספה המיסדת או אספת הנבחרים, יתמכו גם הם מצדם להסיר את הסבה המונעת את הרוב היותר גדול של הצבור היהודי בארץ ישראל מלהשתתף בהאספה הלאמית של בחירת הנבחרים, באופן שנוכל להודיע גלוי לכל ישראל ולכל העולם את ההסכמה המחלטת של האספה המיסדת, שתהיה באמת באת-הכח של הצבור הישראלי שבא"י[13], שבפנים ידועים הרי הוא בא הכח המדיני של כללות האמה כלה. ותקוה טובה זו בא תבוא בע"ה[14] על ידי ברורי הדברים שיצאו לאור על ידי אספת-הרבנים הכללית של כל רבני א"י[15].

בצפיית-ישועה ורגשי-כבוד, אחיכם ועבדכם הנאמן

אברהם יצחק הכהן קוק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תר"פ - השנה תר"פ (1919/1920)
5. ע"כ - על כן
6. הנ"ל - הנזכר לעיל
7. ע"י - על ידי
8. ע"פ - על פי
9. ועפ"י - ועל פי
10. לרה"ר - לרשות הרבים
11. כ"א - כי אם
12. ג"כ - גם כן
13. שבא"י - שבארץ ישראל
14. בע"ה - בעזרת השם
15. א"י - ארץ ישראל

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אכז

תמצית האגרת

תאריך ומקום: (ניסן תר"פ) **נמען:** הזמנה לרבני ארץ ישראל

הרב קוק מזמין לאספה כללית בירושלים בכ"ה וכ"ו בניסן, לדון ביחס לאספת הנבחרים ולחוקי הבחירות. מצורפת 'התשובה לרבים'. ההוצאות ישולמו.

עיקרי הדברים

- הזמנה לאספת רבנים.
- 'התשובה לרבים'.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה. לחדש שנת תר"פ[1]

שלום וברכה, אחרי אשר אספה כללית של רבני א"י[2] מכרחת היא להיות כעת בלי שום אחור ודחוי, לדון בדבר היחש של כלל הצבור בא"י[3] לאספת הנבחרים ולחקי הבחירות שלה. ["אספת הנבחרים" של יהודי ארץ ישראל; המחלוקת נגעה בעיקר למתן זכות בחירה לנשים] הנני מתכבד לבקש את כת"ר[4] לבא לאספתינו שתהי'[5] בע"ה[6] בפעה"ק[7] ת"ו[8] ביום כ"ה וכ"ו ניסן דנא. יקבל נא כת"ר בזה את - ה"תשובה לרבים" ויטיב לעיין בענין נכבד זה בישוב הדעת ובעמק הלכה, וצור ישראל וגואלו, יופיע על עצתנו, ויכונן את מעשה ידינו לטובה ולברכה בצפיית ישועה, מהר הקדש מירושלים.

הנני בזה ידידו דוש"ת[9] באה"ר[10] החותם - בברכת החג ובתקוה לחדות פניו בשמחה בעקו"ת[11] ת"ו, יה"ק[12]

אברהם יצחק ה"ק

הערה: ההוצאות תשתלמנה.

1. תר"פ – השנה תר"פ (1919/1920)
2. א"י – ארץ ישראל
3. בא"י – בארץ ישראל
4. כת"ר – כבוד תורתו
5. שתהי' – שתהיה
6. בע"ה – בעזרת השם
7. בפעה"ק – בפה עיר הקודש
8. ת"ו – תבנה ותכונן
9. דוש"ת – דורש שלומו ותורתו
10. באה"ר – באהבה רבה
11. בעקו"ת – בעיר קודשנו ותפארתנו
12. יה"ק – עיה"ק – עיר הקודש (נשמטה האות ע')

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אכח

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ח ניסן תר"פ - ירושלים **נמען:** מזכיר ועד הדתות (החלטות אספת הרבנים)

אספת הרבנים בכ"ו בניסן החליטה: כדי שלאספת הנבחרים יהיה 'יפוי כח לאומי כללי', יש לבטל את הסעיף על השתתפות נשים, שאם לא כן רוב הציבור לא ישתתף והאספה תהיה של מפלגה. ולאספה אין שום סמכות בענייני קודש ודת, המסורים לוועד הרבנים הכללי. הרב קוק חותם כיושב ראש.

עיקרי הדברים

- ביטול סעיף הנשים.
- בלעדיו - אספה מפלגתית.
- אין סמכות בענייני דת.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1]. ירושלים ת"ו[2]. יום כח לחדש ניסן תר"פ[3] מזכיר לועד הדתות א. אספת הרבנים הכללית של רבני ארץ ישראל [אספה שכינס הרב קוק בניסן תר"פ בשאלת בחירת הנשים, כפי שהציע באגרת (כרך ד', אגרת אכד)] שהיתה ביום ד' כ"ו ניסן תר"פ מודיעה בזה, שכדי לתת לאספת הנבחרים העתידה להיות בא"י[4] יפוי כח לאומי כללי, מכרח הדבר שהסעיף ע"ד[5] השתתפות הנשים בבחירות יתבטל. בלא זה לא ישתתף בה רוב הציבור שבא"י[6]. והמניעה של השתתפות היא אצל רוב הציבור מניעה נפשית עמוקה, שלא תוכל להכנע מפני כל כח. אם לא יתבטל הסעיף הזה, הרי זה גורם שתהיה האספה נחשבת רק בתור אספה של מפלגה ולא יהי'[7] לה יפוי כח לאומי כללי. ב. אספת הרבנים מודיעה את החלטתה שאספת הנבחרים המתכוננת להיות, אין לה שום יפוי כח בכל הנוגע לעניני קדש ודת, [כלומר: ענייני הדת יהיו בסמכות הרבנות בלבד, ולא בסמכות הגוף הנבחר] לא במובן הפרטי ולא במובן הצבורי ולא במובן הלאומי הכללי. כי הנהלת כל עניני קדש ודת, היא מסורה רק בידי ההנהגה הכללית של ועד הרבנים הכללי של רבני א"י[8].

בתור יו"ר[9] של אסיפת הרבנים הכללית, הנני לאשר שכל האמור בזה הוחלט ע"פ[10] האספה הנ"ל, ולראי'[11] בעה"ח[12]

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

עבד לעם קדוש על אדמת הקודש, החונה פעה"ק[13] ירושלים תובב"א[14].

1. ב"ה - ברוך השם
2. ת"ו - תבנה ותכונן
3. תר"פ - השנה תר"פ (1919/1920)
4. בא"י - בארץ ישראל
5. ע"ד - על דבר
6. שבא"י - שבארץ ישראל
7. יהי' - יהיה
8. א"י - ארץ ישראל

9. יו"ר - יושב ראש
10. ע"פ - על פי
11. ולראי' - ולראיה
12. בעה"ח - באתי על החתום
13. פעה"ק - פה עיר הקודש
14. תובב"א - תבנה ותכונן במהרה בימינו אמן

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אכט

תמצית האגרת

תאריך ומקום: (ניסן תר"פ) - ירושלים **נמען:** הוועד הזמני בארץ ישראל

הרב קוק מוסר את התזכיר של אספת הרבנים. רק החוק החדש על השתתפות הנשים מנפץ את אחדות האספה, והרב קוק מבקש להתאחד בשלום ובכבוד עם 'הצד הגדול הממאן'.

עיקרי הדברים

- מסירת ההחלטה.
- החוק מנפץ את האחדות.
- בקשה להסכמה בשלום.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1]. ירושלים ת"ו[2]. יום לחדש ניסן. תר"פ[3]

לכ'[4] הועד הזמני, בא"י[5], ["הוועד הזמני ליהודי ארץ ישראל", שארגן את הבחירות לאספת הנבחרים] שלו'[6] הנני מתכבד בזה למסור לכ' את התזכיר של החלטת אסיפת הרבנים. [ראו האגרת (כרך ד', אגרת אכח)] והנני מוצא מצדי להעיר את כ'[7] שהענין הוא רציני מאד. כולנו חפצים שאסיפת הנבחרים תשיג את המעלה הכללית היותר אפשרית, ודבר זה אי אפשר להיות כי אם כשתהיה מותאמת לרוח האומה מכל המבטים, ורק זה החק של השתתפות הנשים ע"פ[8] הצורה המודרנית החדישה, שלא פלס לו עדיין נתיבות בדרכי חיים של עמים רבים, שאנו יכולים לקחת מהם משל בעניני מדינה, ושכל הציבור החדור ברוח האומה וחי בדרכי חייה הפנימיים, הוא מוצא אותו לדבר זר לרוחו ולענין נמנע להסכים עליו. רק זה החק הוא המנפץ עכשיו את תכונת האחדות של האסיפה ואת תמותה. אנכי מצדי אעיר את כ' לשים לב על המצב ולהשתדל להתאגד עם זה הצד הגדול הממאן בחק החדש הזה, באופן של שלו' וכבוד, והנני בזה אחיכם ועבדכם הנאמן חותם ברגשי כבוד וצפיית אורה וישועה מתוך מחשכים ומצוקות מידי אביר יעקב [בראשית מט, כד] צור ישראל וגואלו חי. הק'[9]

אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. ת"ו - תבנה ותכונן
3. תר"פ - השנה תר"פ (1919/1920)
4. לכ' - לכבוד
5. בא"י - בארץ ישראל
6. שלו' - שלום
7. כ' - כבוד
8. ע"פ - על פי
9. הק' - הקטן